

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 351.865(497.452)"1991"

Prejeto: 23. 3. 2016

Rok Filipčič

univ. dipl. zgod., kustos, Vojaški muzej Slovenske vojske, Engelsova 15, SI-2111 Maribor
E-pošta: rok.filipcic@mors.si

»Naši fantje so se imenitno izkazali«*

Bojni dogodki med obrambno vojno leta 1991 na Zgornjem Gorenjskem

IZVLEČEK

Pričujoči prispevek govori o bojnih dogodkih na Zgornjem Gorenjskem v zgodnjem poletju leta 1991, ki sodijo v okvir zaščite plebiscitarne odločitve slovenskega naroda decembra 1990. Poudarek je predvsem na delovanju Teritorialne obrambe in Jugoslovanske ljudske armade, omenjene pa so tudi nekatere aktivnosti takratne slovenske milice in drugih struktur, ki so sodelovale v omenjenem dogajanju. V uvodu so na kratko opisani dogodki, ki so pripeljali do vojaškega spopada na ozemlju Slovenije, temu pa sledi kronološki pregled bojnih dogodkov. Prispevek je pisan večinoma na osnovi že objavljene literature, časopisnih člankov iz tistega časa in pričevanj udeležencev, saj gradivo Teritorialne obrambe in Jugoslovanske ljudske armade v veliki meri še ni dostopno raziskovalcem.

KLJUČNE BESEDE

samostojna in neodvisna Republika Slovenija, leto 1991, obrambna vojna, Jugoslovanska ljudska armada, Teritorialna obramba, Zgornja Gorenjska.

ABSTRACT

»OUR BOYS DID AN AMAZING JOB«

WARTIME EVENTS IN ZGORNJA GORENJSKA DURING THE WAR OF INDEPENDENCE IN 1991

The paper at hand describes wartime events that took place in Zgornja Gorenjska in the early summer of 1991 to secure the plebiscitary decision of the Slovenian nations of December 1990. Special emphasis is placed on the operations of the Territorial Defence of the Republic of Slovenia and the Yugoslav People's Army, and the author also refers to some activities carried out by the then Slovenian militia and other structures that took part in said events. After briefly outlining the events that led to armed conflict in the territory of Slovenia in the introductory part, the author provides a chronological overview of wartime developments. The paper mostly draws on published literature, newspaper articles of that time and testimonies of participants, as the material of the RS Territorial Defence and the Yugoslav People's Army still remains largely inaccessible to researchers.

KEY WORDS

independent and sovereign Republic of Slovenia, 1991, war of independence, Yugoslav People's Army, Territorial Defence, Zgornja Gorenjska.

* Naslov prispevka je povzet po naslovu intervjuja s Petrom Zupanom, poveljnikom Gorenjske pokrajine Teritorialne obrambe, v časniku *Gorenjski glas* z dne 9. 7. 1991.

Uvod

Čeprav se je po smrti dolgoletnega voditelja Jugoslavije Josipa Broza – Tita po državi razširilo geslo »Po Titu – Tito«, je bilo jasno, da se z njim poslavlja tudi legitimnost režima, ki ga je posebljal. V Jugoslaviji so bili že dalj časa prisotni konflikti med narodi in različnimi političnimi usmeritvami, ki so le čakali, da izbruhnijo na površje. Po Titovi smrti je do tega tudi kmalu prišlo.¹ Spremembe je zahtevala tudi gospodarska kriza, ki jo je bilo moč zaznati že poleti 1980. Nacionalni konflikti so se najbolj kazali na Kosovu, kjer so nemiri spomladi 1981 prerasli v pravi upor. V pokrajini je bilo razglašeno izredno stanje in proti upornikom so bile uporabljene oborožene sile. Na političnem področju se je zaostroval spor med centralisti in avtonomisti, ki so zagovarjali idejo o večji avtonomiji posameznih republik, kar je bilo v Beogradu razumljeno kot ideja, uperjena proti Srbom, ki so bili kot najštevilčnejši narod zainteresirani za močno osrednjo vlado. Srbi, nezmožni soočanja z dinamično stvarnostjo postindustrijskega sveta, so se zavzemali za avtarhično Jugoslavijo, pričeli so odkrivati svoje mite in slavno zgodovino.² Srbskemu nacionalizmu se niso znali izogniti niti intelektualci, kar se je pokazalo z memorandumom, ki ga je sestavila komisija Srbske akademije znanosti in umetnosti (SANU).³ Kot odgovor je slovenska intelektualna opozicija marca 1987 objavila v 57. številki Nove revije Prispевke za nacionalni program, v katerih je zahtevala samoodločbo slovenskega naroda, demokracijo, parlamentarizem, večstrankarstvo, ... ter suverenost opredelila kot pogoj za preraščanje naroda v nacijo. Dne 27. septembra 1989 so bili sprejeti ustavni amandmaji k tedanji slovenski ustavi, ki so med drugim opredeljevali pravico do samoodločbe kot trajno, celovito in neodtujljivo pravico slovenskega naroda, ki vključuje tudi pravico do odcepitve in združitve. Amandmaji so med drugim predvidevali zaščitne ukrepe slovenske skupščine ob morebitnem posegu federacije v ustavni položaj in pravice Slovenije ter jamčili svobodo političnega združevanja.⁴ Na prvih demokratičnih volitvah v Sloveniji po koncu 2. svetovne vojne je večino v skupščini dosegla koalicija opozicijskih strank DEMOŠ, Milan Kučan pa je bil izvoljen za predsednika predsedstva Slovenije.

Jugoslovanski politični in vojaški vodstvi demokratizacije v Sloveniji, napovedi večstrankarskih volitev, še zlasti pa zmage opozicijskih strank na volitvah, nista sprejeli z odobravanjem. Nenazadnje je predsednik Zveznega izvršnega sveta Branko Miku-

lič že 23. marca 1987 v intervjuju za časnik *Spiegel* poudaril, naj znotraj države in v tujini nihče ne goji iluzij, »da ne bomo branili svojega sistema, in to z vsemi sredstvi«. Centralistične ideje Beograda so se v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja pričele prepletati z interesi Jugoslovanske ljudske armade, ki je za svoje preživetje potrebovala vso državo. Zaradi strahu pred razpadom Jugoslavije so bili izvedeni določeni ukrepi, ki bi omenjeni scenarij preprečili. 15. maja 1990, v času, ko je v Sloveniji vladalo neke vrste brezvladje, saj konstitutivna seja nove slovenske skupščine še ni bila izpeljana, posledično pa še ni bila izvoljena nova slovenska vlada, je Republiški štab Teritorialne obrambe (TO) izdal ukaz št. SZ 625/1-90, na osnovi katerega je bilo potrebno vse orožje, strelivo in minsko-eksplozivna sredstva TO predati v skladišča Jugoslovanske ljudske armade (JLA). Kot razlog je bila navedena nevarnost, da bi iz nezavarovanih skladišč orožje lahko pokradli zagovorniki albanskih separatističnih teženj na Kosovu.⁵ Pripadniki nekaterih Občinskih štabov TO so ukaz zavrnil, na Gorenjskem so to bili Občinski štabi Jesenice, Kranj, Radovljica in Tržič.⁷ Odpor proti ukazu Republiškega štaba TO je vodil v ustanovitev (Manevrske strukture) Narodne zaščite,⁸ katere namen je bil zaščita ukrepov, ki so se sprejemali v smeri nastajajoče slovenske države. Nova organizacija je uradno začela delovati 29. avgusta 1990, prenehala pa konec septembra istega leta, ko je vodenje slovenske TO prevzelo novo, proslovensko usmerjeno vodstvo, ki ga je vodil v. d. načelnika Republiškega štaba TO major Janez Slapar. Novo vodstvo je nadaljevalo z reorganizacijo TO, katerega je začelo že staro vodstvo. 4. oktobra 1990 je bilo dotedanjih 13 pokrajin TO združenih v sedem, imenovani pa so bili tudi novi poveljniki pokrajin.

Spomladi leta 1991 je ponovno prišlo do reorganizacije TO. Ukinjeni so bili občinski štabi, ki so jih nadomestili Območni štabi. Na območju Gorenjske so bili ustanovljeni 31. Območni štab TO Kranj, 33. Območni štab TO Radovljica in 35. Območni štab TO Škofja Loka.⁹ Kljub reorganizaciji štabov na Gorenjskem niso posegali v obstoječo organizacijsko-mobilizacijsko strukturo, kar se je obrestovalo v času spopadov, ko se je pokazalo, da reorganizacija ni imela vpliva na poveljevanje enotam.¹⁰

⁵ Pirjevec, *Jugoslavija*, str. 384.

⁶ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Petra Zupana, 10. 11. 2010.

⁷ Stušek in Koselj in Zvonar, Problemi oddaje orožja TO, str. 107.

⁸ Več o MSNZ gl. *Uporniki z razlogom*, in Čepič idr.: *Prikrita modra mreža*.

⁹ Poveljniki Območnih štabov v Gorenjski pokrajini TO so bili: v Kranju major Mihael Rauter, v Radovljici v. d. poveljnika major Janez Smole, v Škofji Loki sprva major Vinko Bešter, nato stotnik 1. st. Stane Bertoncej.

¹⁰ VMSV, ZA, OV 1991 t. e. 10, ustna izjava Petra Zupana, 26. 8. 2010.

¹ Pirjevec, *Jugoslavija*, str. 358.

² Prav tam, str. 380.

³ V memorandumu je bil položaj srbskega naroda predstavljen kot katastrofalen – komaj varen v Srbiji in ogrožen v republikah in pokrajinah.

⁴ Uradni list SRS, 2. 10. 1989, str. 1761–1776.

*Tajno skladišče orožja, domačija družine Erlab, Srednja vas
(foto: Janez Koselj; Klinar, Zgornja Gorenjska, str. 59).*

33. Območni štab TO Radovljica je obsegal tedanji občini Jesenice in Radovljica.¹¹ Dejansko je obsegal celotno Zgornjo Gorenjsko, od meje z občinama Naklo in Tržič pa do Kranjske Gore in Bohinja.¹² Po izdani uredbi o formiranju Območnih štabov TO se je vršilec dolžnosti radovljiškega štaba major Janez Smole odločil, da bo štab deloval na dveh lokacijah. Organizacijsko-mobilizacijske zadeve naj bi vodili na Jesenicah, logistično oskrbo pa v Radovljici v objektu pri vojašnici 61. obmejnega bataljona JLA. Po pekrskih dogodkih so teritorialci v Radovljici uvideli, da za ograjo vojašnice ne bodo mogli uspešno delovati, zato se je celoten štab preselil na Jesenice.¹³

Slovensko vojaško vodstvo je ocenjevalo, da bodo glavna tarča morebitnega posredovanja JLA mejni prehodi Republike Slovenije s sosednjimi državami. V ta namen je bil pripravljen načrt s kodnim imenom Kamen. Načrt je bil razdeljen na štiri faze. Tretja faza je predvidevala, da bi enote TO z uporabo sile prevzele nadzor nad slovenskimi mejami; v četrti fazi pa bi enote TO prevzele obmejne stražnice, slovenska milica bi prevzela nadzor nad mejnimi prehodi,

enote TO pa bi varovale mejno območje s sosednjo Hrvaško.¹⁴

26. maja 1991 je bila imenovana Koordinacijska podskupina za Gorenjsko. Sestavljali so jo predstavniki Teritorialne obrambe, milice in civilne obrambe: vodja Ivan Hočevar ter člani Jože Ajdišek, Zlatko Erzin, Milan Klemenčič in Peter Zupan. Koordinacijska podskupina je bila odgovorna republiški Koordinacijski skupini, njene naloge pa so bile vzdrževati in koordinirati vse obrambne, varnostne in zaščitne aktivnosti, združevati vse vire informacij s področij republiškega sekretariata za notranje zadeve, Teritorialne obrambe in Upravnih organov za ljudsko obrambo, vzpostavljati zvezo z republiško Koordinacijsko skupino in uvesti neprekinjeno dežurno službo. Koordinacijska podskupina je imela svoj sedež na Upravi za notranje zadeve v Kranju.¹⁵ 28. maja je Koordinacijska podskupina sprejela sklep, naj predstojniki Upravnih organov za ljudsko obrambo za delo v podskupini določijo referenta za obrambne priprave. Tako so področje civilne obrambe pokrivali še Asim Alidžanović, Jože Klofutar, Teodor Kreuzer, Janez Prašiček, Biserka Hirci in nekaj časa tudi Stane Kranjc in Roman Cencič.¹⁶

¹¹ Danes so na tem območju občine Bled, Bohinj, Gorje, Jesenice, Kranjska Gora, Radovljica in Žirovnica.

¹² VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Janeza Smoleta, 4. 6. 2010; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 75.

¹³ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Janeza Smoleta, 4. 6. 2010.

¹⁴ Grabnar, Načrt Kamen, str. 30–31.

¹⁵ Klemenčič in Renko, *Osamosvojitve*, str. 69; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 113.

¹⁶ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 114.

Sredi leta 1991 se je na ozemlju Republike Slovenije nahajalo med 15 in 20 tisoč pripadnikov JLA. Ta je imela načrt obrambe Jugoslavije na njenih severozahodnih mejah in na hitro pripravljen načrt zasedbe državnih meja in kontrolnih točk na južni slovenski meji za primer razglasitve slovenske samostojnosti. Načrt je bil pripravljen v Beogradu, korpusna in brigadna poveljstva so načrt zgolj izpolnjevala in posredovala podrejenim poveljstvom.¹⁷ Na območju Zgornje Gorenjske so bili pripadniki JLA nameščeni v Radovljici, kjer je bil sedež 61. obmejnega bataljona, ki ga je sestavljalo poveljstvo bataljona, zaledni vod, intervencijski vod, oddelek za zveze, ena obmejna učna četa ter dve obmejni četi, katerih pripadniki so bili razporejeni na enajstih obmejnih stražnicah na Gorenjskem, sedem izmed teh se je nahajalo na območju Zgornje Gorenjske: Belca, Javorniški Rovt, Koren, Moste, Planina pod Golico, Slatina in Tromeja. V Bohinjski Beli je bil nameščen bataljon 345. planinske brigade. Vojašnica na Rudnem polju je bila namenjena usposabljanju planinskih enot in je bila vezana na vojašnico v Kranju.¹⁸

V začetku leta 1991 so v 33. Obm. ŠTO pričeli s točno načrtovanim usposabljanjem posameznih enot Teritorialne obrambe. Usposabljanje je imelo dvojni pomen. Poleg samega usposabljanja je služilo tudi višji stopnji pripravljenosti enot. Usposabljanja so potekala do 24. junija, ko se je pričela mobilizacija. Mobilizacija je bila izvajana preko Upravnih organov za ljudsko obrambo in je bila približno 80 odstotna.¹⁹

Torek, 25. junij

25. junija 1991 je skupščina Republike Slovenije sprejela Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Za 26. junij je bila napovedana slovesna razglasitev samostojnosti in neodvisnosti države Slovenije.

Republiški štab za TO je istega dne izdal ukaz, po katerem je bilo potrebno do 24.00 tega dne prevzeti in zavarovati mejne prehode, carinske objekte in kontrolo zračnega letenja na letališčih Ljubljana, Maribor in Portorož. Ukaz je predvideval izvršitev ukrepov brez uporabe sile. V primeru fizičnega odpora delavcev omenjenih objektov so bili za izvršitev represivnih ukrepov predvideni organi za notranje zadeve. V ukazu je še pisalo, da bo o morebitni bojni uporabi enot TO odločalo Predsedstvo Republike Slovenije.²⁰

Sreda, 26. junij

Že dan po sprejetju Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije se je na terenu pokazala pravilnost predvidevanja slovenskega vodstva glede nadaljnjega postopanja enot JLA. Medtem ko so se marsikje pripravljali na organizacijo svečanosti ob razglasitvi slovenske neodvisnosti, so primorski teritorialci v prestreženem pogovoru med majorjem Malinovičem, častnikom JLA iz sežanske vojašnice in generalom Čadom, poveljnikom 13. korpusa JLA iz Reke, izvedeli za namero, da bo slednji poslal tanke in vojake, ki bi pomagali preprečiti slovenski milici menjavo mejnih tabel in zastav.²¹

Do premikov enot JLA je prišlo tudi drugod po Sloveniji. Iz vojašnic na Vrhniki in Ljubljani so v vojašnico Kranj prispale enote JLA s tanki, bojnimi oklepnimi vozili (BOV) in samovoznimi topovi za zračno obrambo M53/70 praga 30/2, na kratko poimenovanimi praga. V Kranju so oblikovali bojne enote, ki so dobile nalogo zavzeti mejne prehode na Gorenjskem. Po ukazu generalštaba JLA je bil rok za izpolnitev naloge 27. junij ob 12. uri.²²

Četrtek, 27. junij

Cestni predor Karavanke, zgrajen tik pred osamosvojitvijo Slovenije, predstavlja najlažji prehod iz osrednjega dela Slovenije v Avstrijo, posredno pa najlažji prehod iz Jadranskega morja v srednjo Evropo.

Prva planinska četa planinskega bataljona 345. planinske brigade JLA, ki je bila nastanjena v vojašnici Bohinjska Bela, je bila okrog 08.30 aktivirana po vodih. Kapetan Anton Vavroš je imel nalogo, da z okrepljenim vodom zavzame mednarodni mejni prehod Karavanke in železniški mejni prehod Jesenice. Na dnu Mačkovca, najožjem delu doline med Bohinjsko Belo in Bledom, je kolona JLA naletela na cestno blokado, ki je bila sestavljena iz tovornih vozil in avtobusov. Ker pripadnikom JLA vozil v blokadi ni uspelo niti obiti niti odstraniti, je bila sprejeta odločitev, da gredo pripadniki JLA na izvršitev svoje naloge peš. Del pripadnikov JLA je tako odšel od glavne ceste Radovljica – Jesenice, kjer so se priključili koloni JLA, ki je prihajala iz vojašnice Kranj.²³ Kolona se je pri Bistrici razdelila na dva dela. Ena kolona je krenila v smeri Jesenic, druga pa proti Ljubelju. Drugi del enote se je vrnil v vojašnico v Bohinjski Beli, od koder so bili pripadniki JLA nato še isti dan okoli desete ure s tremi transportnimi helikopterji prepeljani na mejne prehode Karavanke, Korensko sedlo in Ljubelj.²⁴

¹⁷ Šteiner, *Značilnosti*, str. 73.

¹⁸ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 1, Janez Slapar, Pregled sil in sredstev v času vojne v Sloveniji (od 26. 6. 1991 do 18. 7. 1991); VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 2, Analiza bojnega delovanja TO Gorenjske, št. Z 804-03/292, 17. 7. 1991; Lovšin, *Skrita vojna*, str. 44–59; Klemenčič in Renko, *Osamosvojitve*, str. 140.

¹⁹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Janeza Smoleta, 4. 6. 2010.

²⁰ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 1, Ukaz št. Z 804-03/410-91.

²¹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 11, ustna izjava Draga Božaca, 22. 5. 2009.

²² Klemenčič in Renko, *Osamosvojitve*, str. 141.

²³ Anton Vavroš, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*.

²⁴ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 297–298; *Delo*, 28. 6. 1991, str. 3, »Oklepniki JA so pri prodiranju proti meji brezobzirno od rivali civilna vozila«.

Helikopterja JLA sta pripeljala zvezne miličnike, Podmežakla (foto: Janez Komel; Klinar, Zgornja Gorenjska, str. 263).

Na svojem prodoru proti mejnim prehodom na Zgornjem Gorenjskem so pripadniki JLA naleteli na številne cestne blokade. Prva cestna blokada pri Bistrici pri Naklem je bila prebita nekaj pred 11.00. Sledila je blokada cestnega predora Ljubno. Skozenj je bil promet s parkiranimi avtobusi popolnoma onemogočen, zato so se pripadniki JLA preusmerili na staro cesto Podbrezje–Črnivec. Časa za postavljanje učinkovitih cestnih blokad je primanjkovalo in blokade niso bile branjene. Pri gostišču Posavc se je nahajala naslednja blokada. Z odločnim nastopom so pripadniki JLA dosegli, da je bila odstranjena. Na mostu čez Peračico pri Posavcu so bili v blokadi avtobusi in tovornjaki. Pripadniki JLA so avtobuse odvlekli, tovornjaku so razbili steklo, ga odprli in sami premaknili. V blokadi v Podvinu so bili tovornjaki in buldožer. Pripadniki JLA so s ponovno grožnjo z orožjem dosegli, da so vozniki sami odstranili svoja vozila. 113. protidiverzantska četa 33. Obm. ŠTO Radovljica je dobila nalogo formirati bojne oddelke in zasedati položaje na cestnih blokadah na Soteski in Blejski Dobravi. Do 12.00 so pripadniki čete izpolnili svojo nalogo. 18 jih je sodelovalo pri obrambi blokade na Blejski Dobravi, ostali so bili razporejeni na položajih na Soteski. Pri cestni blokadi na Soteski se je nabrala kolona osebnih vozil, med njimi so bili mnogi tuji turisti, ki so skušali zapustiti Slovenijo. Blokada je bila na zahtevo prometne milice odprta in skupaj s civilnimi potniki je skozi blokado šla tudi kolona JLA.²⁵

Nekaj po 13.00 je združena kolona JLA prispela na Hrušico, kjer se pred vhomom v cestni predor Karavanke nahaja plato Karavanke. Del enote se je izločil in posedel bojne položaje na mejnem platoju, kjer jih je že čakal mejni vod z obmejne stražnice Belca.

Preostali del kolone pa je nadaljeval s svojim prodorom po cestni komunikaciji in okoli 14.00 prispel do vasi Podkoren.²⁶

Na položajih nad mejnim platojem se je nahajalo pet pripadnikov voda TO, oboroženih z dvema armbrustoma in osebnim orožjem, ko je tja prispel Dimitrij Lokovšek. Položaj je bil zelo dober, saj je bilo iz njega moč nadzorovati celotno dogajanje pred vhomom v tunel, slabost je bila le pomanjkljiva zaščita pred napadom iz zraka. Lokovšek je organiziral tri skupine ter s tem razporedil ognjeno moč, ki je bila usmerjena proti položajem JLA na Hrušici. Odločil se je, da bo bojno deloval na najbolj čisto tarčo. V tistem času so plato Karavanke preletavali vojaški helikopterji Jugoslovanskega vojnega letalstva (JVL) in z armbrustom je ustrelil proti helikopterju, ki je zvezne miličnike peljal na mejni prehod Karavanke. Pri tem ni bil uspešen, saj je izstrelek zletel mimo helikopterja in eksplodiral na pobočju Mežaklje. Lokovškova skupina se je ves čas gibala po različnih položajih nad platojem ter s tem dajala vtis, da gre za večjo enoto. Morda je to dejstvo napeljalo skupino zveznih miličnikov, ki je pričela razmišljati o predaji, do katere pa kasneje ni prišlo.²⁷

V večernih urah je na plato Karavanke prispelo približno 60 zveznih miličnikov, ki so približno ob 14. uri istega dne s štirimi helikopterji JVL pristali na nogometnem igrišču v Podmežakli. Njihova naloga je bila zasedba železniškega mejnega prehoda Jesenice. Pripadniki TO in milice so zavzeli bojne položaje, blokirali celotno območje, kjer so se nahajali zvezni miličniki in jim tako popolnoma onemogočili gibanje. Medtem je na občinski center zvez klical častnik JLA iz vojašnice v Kranju in zagrozil z bombardiranjem Jesenic, če zvezni miličniki ne bodo izpuščeni. Po pogajanjih med poveljstvom 3. PŠTO Kranj in vojašnico v Kranju je prispel na Jesenice ukaz, da je potrebno obkoljenim zveznim miličnikom omogočiti odhod na mejni prehod Karavanke, kjer naj bi se pridružili zveznim miličnikom, ki so tja prileteli neposredno iz Letalske baze Cerklje ob Krki. Približno ob 23.00 so se pripadniki zvezne milice odpravili proti dogovorjenemu cilju.²⁸

Načelnik Republiškega štaba TO je v odgovor na delovanje JLA ob 9.50 izdal ukaz, s katerim je med drugim od pripadnikov TO zahteval, da z odločnim bojnim delovanjem, s težiščem na dejstvomjanju po oklepni enotah (boju z oklepnimi enotami) in drugih sredstvih tehnike, zagotovijo realizacijo načrtovanih nalog, da z uporabo razpoložljivih borbenih

²⁵ Dokumentarni film Osvobajanje Zgornje Gorenjske. Klinar, Zgornja Gorenjska, str. 106, 156–157.

²⁶ Klemenčič in Renko, *Osamosvojitvev*, str. 148.

²⁷ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Dimitrija Lokovška, 13. 10. 2010. VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Dimitrij Lokovšek, Moj del zgodbe o osvobajanju Slovenije leta 1991.

²⁸ Klinar, Teritorialna obramba, str. 95–96; VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Janeza Smoleta, 4. 6. 2010; Klemenčič in Renko, *Osamosvojitvev*, str. 302–303.

Angleški turisti zapuščajo Slovenijo, Rateče (foto: Boštjan Kostanjšek; Klinar, Zgornja Gorenjska, str. 208).

sredstev zagotovijo varovanja objektov, meje in komunikacij ter da preprečijo manevre enotam JA.²⁹

21. alpski (jeseniški) izvidniški vod pod poveljstvom višjega vodnika Klavdija Mlekuža je bil nameščen v prazni gozdarski hiši v Mojstrani, od koder so pripadniki voda odhajali na izvrševanje nalog. Vod je imel nalogo preprečiti premik mejnih enot JLA z obmejne stražnice Belca v smeri Mojstrane in Belega polja, kjer so bile nameščene enote TO. Ob tovarni Lip na glavni cesti Jesenice – Kranjska Gora je vod postavil cestno blokado, ki jo je noč in dan varoval en oddelek voda. Višji vodnik Mlekuž je nato preko kurirja posadko na obmejni stražnici Belca pozval k predaji. Posadka je odgovorila, da se ne namerava predati in da se je v primeru napada pripravljena braniti z orožjem. Višji vodnik Mlekuž je presodil, da je prelivanje krvi nesmiselno in ni ukazal napada na obmejno stražnico.³⁰

Na širšem območju Rateč sta se nahajali obmejni stražnici Slatina in Tromeja, na mejnem prehodu Rateče so imeli svoje prostore uslužbenci carine in milice.

V jutranjih urah je mejni prehod Rateče obkloplilo približno 70 pripadnikov JLA. Tekom dneva se je mejnemu prehodu Rateče začela približevati mešana enota JLA. Kolono so sestavljali vojaško tran-

sportno vozilo kampanjola, dva oklepna izvidniška avtomobila BRDM-2, dve pragi in tank PT-76, ki so ga pripeljali na vlačilcu. Nasproti jim je stalo 19 slovenskih miličnikov, od tega osem rezervistov, ki so bili precej skromneje oboroženi. Približno ob 11. uri je bila na mejnem prehodu izobešena slovenska zastava in postavljena slovenska obmejna tabla. Na položajih v Ratečah in v okolici mejnega prehoda so bili nameščeni pripadniki 23. samostojne čete TO. V večernih urah so jih na položajih zamenjali pripadniki 22. samostojne čete TO, ki je štela 79 mož. Ti niso razpolagali s protioklepnim orožjem, saj so edina dva armbrusta odpeljali na Brnik, zato kljub ukazu niso bojno delovali na prihajajočo oklepno kolono JLA. Okoli 14.30 se je na Ledinah pri Ratečah iz štirih transportnih helikopterjev JVL izkrcalo 43 pripadnikov JLA, ki so okrepili enoto, ki je že bila na mejnem prehodu.³¹

Po pristanku helikopterjev se je Ivan Mežik iz Rateč odpravil do križišča pri mejnem prehodu. Tam je z njim vzpostavil stik poveljujoči enoti JLA na mejnem prehodu kapetan Andrej Cestnik ter izrazil željo po pogajanjih s pripadniki TO. Gregor Žnidar in Rade Radinovič sta se odpravila do gostilne Šurc, kjer ju je pričakal kapetan Cestnik. Ta ju je pozval, naj se konflikt reši z dogovorom in ne s streljanjem. Dogovorili so se, da se v gostilni Šurc sestanejo vsa-

²⁹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 1, Ukaz v. d. načelnika štaba RŠTO, 27. 6. 1991.

³⁰ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 213, 254.

³¹ Klemenčič in Renko, *Osamosvojitvev*, str. 344–348; VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Petra Zupana, 26. 8. 2010.

kih šest ur, po potrebi pa bi imeli stik tudi preko telefona. Proti večeru se je 22. samostojni četi TO na položajih pridružil še 22. alpski izvidniški vod iz Radovljice, ki si je svojo bazo uredil izven Rateč, na pobočju Vitranca. Po prihodu alpskega izvidniškega voda se je situacija uravnovežila, pripadniki TO so postali bolj samozavestni, kar se je kazalo tudi na pogajanjih, saj so stalno vršili pritisk na pogajalce s strani JLA.³²

Korensko sedlo je mednarodni mejni prehod z Avstrijo, ki leži na 1073 m nadmorske višine. Leži nad vasjo Podkoren, na desni strani ceste Jesenice–Rateče. Nedaleč stran od mejnega prehoda se je nahajala obmejna stražnica Koren.

Kot okrepitev posadki na obmejni stražnici Koren, ki ji je je poveljeval višji vodnik 1. st. Vidan Kosič, je na mejni prehod Korensko sedlo prispela združena enota JLA, okrepljena z dvema pragama. Enoto pod poveljstvom kapetana 1. stopnje Stanislava Kneževiča so sestavljali pripadniki JLA iz Radovljice, Vrhnike in Bohinjske Bele. Po prihodu na mejni prehod je slednji tudi prevzel poveljevanje. Tedaj se je na Korenskem sedlu namesto običajnih 27 do 32 pripadnikov JLA nahajalo kar 100 pripadnikov JLA, 8 častnikov in 92 vojakov.³³ Enota milice, ki se je nahajala na mejnem prehodu, se je ob prihodu združene enote JLA umaknila v Kranjsko Goro. Po prihodu okrepitev na mejni prehod so domačini na cesti, ki je vodila do mejnega prehoda, na dveh mestih podrli smreke in tako odrezali pripadnike JLA na Korenskem sedlu od oskrbe. Takrat so ostali tudi brez elektrike in telefonskih povezav.³⁴

Petek, 28. junij

28. junija se je pričela mobilizacija poveljstva 22. brigade TO, prištabnih enot in dveh bataljonov. En bataljon se je zbral na Jesenicah, drugi pa v Bohinjski Bistrici. Brigada je imela dobro razporejena skladišča orožja, tako da so imeli pripadniki brigade nemoten dostop do njega.

Teritorialci na mejnem prehodu Karavanke so se zjutraj premaknili na nove položaje nekoliko višje v hrib nad prehodom. Načrtovan je bil napad na položaje pripadnikov JLA in zvezne milice. Ukaz za napad je bil dan ob 12.30, a do izpolnitve ukaza ni prišlo, saj teritorialci še niso zavzeli primernih položajev. Dimitrij Lokovšek je skupaj z majorjem Koseljem že navsezgodaj prispel na južne položaje TO na območju platoja in iskal primeren položaj za napad na kakšnega izmed oklepnikov. Prebila sta se do mesta, iz katerega sta imela dober pregled nad položaji JLA. Okoli 14.00 je na prigovarjanje majorja Koselja

Lokovšek z armbrustom ustrelil v tank PT-76, ki je bil parkiran pod streho na mejnem prehodu. Tank je bil zadet v desno pogonsko gred, prišlo je do snetja gosenice, a ga je posadka kljub temu uspela umakniti v kritje. Armbrust je nato vzel major Koselj in imel kasneje zaradi tega velike težave.³⁵

Okoli 18.00 sta letali JVL tipa Orel napadli položaje pri Hrušici, kjer so se nahajali del 3. čete bohinjskega bataljona 22. brigade TO, vod samostojne kranjskogorske čete TO in 114. protidiverzantska četa TO iz Radovljice. Rakeete je sprožil le pilot enega Orla. Letalskemu napadu je sledil strelski spopad. V času letalskega napada se je na pogajanjih v stavbi občine Jesenice nahajal Josip Jauk, poveljnik 61. obmejne bataljona iz Radovljice. Po povratku s pogajanj je prevzel poveljstvo nad združeno enoto pripadnikov JLA in zvezne milice na platoju. Pripadniki TO so zagrozili, da bodo kot povračilni ukrep za letalski napad izvedli minometni napad na plato Karavanke. Jauk je grožnjo vzel resno, in pristal na umik svojih enot v radovljiško vojašnico. Umik enot JLA naj bi bil izveden brez težke oborožitve.³⁶

Poveljnik bohinjskega bataljona 22. brigade TO nikakor ni uspel vzpostaviti zveze z delom svojih podrejenih, zato se je major Koselj odpravil na njihov položaj, da bi zamenjal radijsko napravo. Ko se je vračal v poveljstvo je major Koselj prejel ukaz, naj odide na karavanški plato in od tamkajšnjega poveljnika zahteva, da v zameno za povzročeno škodo, letalski napad je namreč povzročil izpad električne energije v Zgornjesavski dolini, pripadniki JLA izvedejo umik s platoja tudi brez osebne oborožitve. Namesto odgovora so ga pripadniki zvezne policije razorožili in priklenili na radiator. Na platoju, kjer je bil izpostavljen tako psihičnemu kot fizičnemu nasilju, je kot ujetnik ostal do nedelje, 30. junija.³⁷

V soglasju z UNZ Kranj so slovenski miličniki zapustili mejni prehod Rateče. S seboj so vzeli celotno osebno oborožitev s pripadajočim strelivom ter pet avtomatskih pušk. Pred tem so mejni prehod zapustili cariniki. Po odhodu z mejnega prehoda so se namestili na rezervni vojni lokaciji v Kranjski Gori.³⁸

Predsednica Izvršnega sveta občine Jesenice je pooblastila člane krajevne skupnosti Kranjska Gora, da stopijo v stik s pripadniki JLA na mejnem prehodu Korensko sedlo. To nalogo je sprejel Jaša Jelinčič, takratni tajnik krajevne skupnosti Kranjska Gora in upravitelj obrambnega načrta. Njegov osnovni cilj je bil zagotoviti, da ne bi prišlo do nasilnih dejanj. Na

³² Ivan Mežik, ustna izjava, v: dokumentarni film Osvobajanje Zgornje Gorenjske. Filipčič, Gorenjska pokrajina TO, str. 263.

³³ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 220.

³⁴ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Jaša Jelinčič, Dogodki v juniju 1991 na Mejnem prehodu Koren.

³⁵ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Dimitrija Lokovška, 13. 10. 2010. VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Dimitrij Lokovšek, Moj del zgodbe o osvobajanju Slovenije leta 1991. Dimitrij Lokovšek, ustna izjava, v: dokumentarni film Osvobajanje Zgornje Gorenjske.

³⁶ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 86; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 225, 232.

³⁷ Koselj, *Zvezni policisti*, str. 11.

³⁸ Klemenčič in Renko, *Osamosvojitve*, str. 347.

mejni prehod se je Jelinčič odpravil štirikrat. Prvič se je tja v spremstvu Sandija Cizlja in Alojza Cizlja ml. odpravil 28. junija v popoldanskih urah. Ker je bila cesta blokirana, so se na obmejno stražnico Koren odpravili po rimski cesti Pod Lomiči. Pripadniki JLA so bili razporejeni v jarku nad Šercovo Poljano, ena praga je bila postavljen na cesti, skoraj ob mejni zapornici, druga pa ob poti proti obmejni stražnici. V razgovoru je Jelinčič pripadnikom JLA predlagal predajo, pripadniki TO pa bi odstranili cestne blokade in jim omogočili umik brez orožja v vojašnice. Predlog so pripadniki JLA zavrnil. ³⁹

Konec junija so v bližini obmejne stražnice Belca opravljali dela na hidroelektrarni. Delavci so imeli prost dostop do obmejne stražnice, kar je izkoristil višji vodnik Mlekuž in se dan po zavrnitvi predaje odpravil do posadke obmejne stražnice. V prisotnosti dveh izvajalcev del na hidroelektrarni je naletel na razsulo v enoti JLA. Pričakalo jih je osem prestrašenih pripadnikov JLA, nekateri so svojo enoto že zapustili. Pripadniki JLA niso vršili nikakršnega odpora, imeli so le željo, da bi nekdo poskrbel za prašiča, ki so ga redili za lastne potrebe in bi zavoljo pomanjkanja krme lahko poginili. Dan kasneje so obmejno stražnico zasedli pripadniki bohinskega bataljona TO, razorožili pripadnike JLA in jih v civilni obleki izpustili. Nekaj dni kasneje so na obmejno stražnico prišli pripadniki alpskega voda TO in stražnico uporabljali za nadzor terena proti Dovjemu in dolini Belce. ⁴⁰

28. junija je bila ustanovljena Posebna bojna skupina TO, ki sta jo v začetku sestavljala le poveljnik Borut Kordež in Dimitrij Lokovšek, tekom vojnih dni se je skupina precej povečala. ⁴¹ Omenjena sta istega dne izvedla demonstrativni napad na vojašnico v Bohinjski Beli, s katerim sta pripadnikom JLA želela pokazati, da TO misli resno z osamosvajanjem domovine. Po izbiri primerne položaja je Lokovšek izstrelil trenutno mino na rezervoar nafte. Mina se je od rezervoarja odbila in eksplodirala na bližnjem športnem stadionu. Kordež s svojim strelom ni zadela cilja. Akcija je povzročila precejšnjo paniko v vojašnici. Ko sta Lokovšek in Kordež izvedla premik na drugo stran vojašnice, da bi si ogledala posledice napada in našla še kakšen ugoden položaj za strel, je iz vojašnice pripeljalo vojaško vozilo in ju začelo zasledovati, a sta se mu varno izmaknila. ⁴²

Sicer pa je v sami vojašnici po odhodu pripadnikov bataljona 345. planinske brigade JLA na mejne prehode ostalo 5 častnikov, 4 podčastniki, 60 vojakov

in nekaj civilnih uslužbencev. Vojašnico so blokirali pripadniki TO, na blokado so pripadniki JLA odgovorili s tem, da so usmerili cevi minometov na nekatere civilne cilje v okolici, postavili mine na območju vojašnice ter straže okrepili z ročnimi minometi in strojnimi. ⁴³

Sobota, 29. junij

29. junija so se v gostilni Šurc vršila pogajanja glede umika pripadnikov JLA iz mejnega prehoda Rateče. Vpleteni strani sta se dogovorili, da se bodo pripadniki JLA umaknili na obmejne stražnice. Z izvedbo naj bi nekoliko počakali, da bi se uskladili z ostalimi mejnimi prehodi. Dogovorjeno je bilo še, da bodo pripadniki JLA umaknili oklepna izvidniška avtomobila BRDM-2 in pragi proti obmejnimi stražnicam. ⁴⁴

Jaša Jelinčič je 29. junija v spremstvu Martina Komca ponovno odšel na položaje JLA na mejnem prehodu Korensko sedlo. Ob tem obisku je izkoristil dejstvo, da pripadniki JLA niso imeli stikov z zunanjim svetom ter jim dejal, da so se njihovi kolegi iz Rateč že predali in s tem povečal psihološki pritisk nanje. Hkrati je prejel informacijo, da so na cesti proti Srnjaku postavljeni minometi, s katerimi naj bi pripadniki JLA obstreljevali Kranjsko Goro. Kapetan 1. st. Knežević se je nato odločil, da bo skupaj z Jelinčičem odšel na razgovore na sedež 33. Obm. ŠTO Radovljica, ki se je nahajal v hotelu Erika. Knežević se še ni bil pripravil pogajati o predaji enot na mejnem prehodu, zagotavljal je le, da pripadniki JLA ne bodo povzročali nikakršne škode, ne v prostorih brezcarinske trgovine ne v gostinskem objektu. Glede ostalih stvari pa je zagotavljal, da mora spoštovati ukaze svojih nadrejenih. Jelinčič je Kneževića pospremil del poti nazaj na mejni prehod. V noči na 30. junij sta kapetan 1. st. Knežević in stari vodnik 1. st. Kosić prispela v Podkoren. Želela sta na pogovore z miličniki, tudi zaradi groženj Kosičevi družini. Ker nista točno vedela, kje se nahaja Jelinčičeva hiša, sta potrkala pri sosedu in Tilka Komac ju je odpeljala na postajo Milice v Kranjsko goro. ⁴⁵

Pripadniki Posebne bojne skupine TO so pripravili načrt za napad s plinskimi sredstvi skozi glavni prežračevalni jašek stavb, v katerih so se nahajali pripadniki JLA in zvezne milice na platoju Karavanke. S plinom bi omenjene pregnali na plano, kjer bi jih pripadniki TO brez težav zajeli. Glavni vzdrževalec karavanškega predora je zagotovil, da bo med 04.00 in 05.00 prižgal elektriko, s tem pa bi prežračevalni sistem začel vleči zrak. Okoli 05.00 so se Dimitrij Lokovšek, Borut Kordež in Robert Klinar pripeljali na položaje na južni strani predora. Do jaška, ki se je

³⁹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Jaša Jelinčič, Dogodki v juniju 1991 na Mejnem prehodu Koren.

⁴⁰ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 254.

⁴¹ Dimitrij Lokovšek, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*.

⁴² VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Dimitrija Lokovška, 13. 10. 2010. Borut Kordež, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske 1990–1991*.

⁴³ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 297–298.

⁴⁴ Prav tam, str. 206.

⁴⁵ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Jaša Jelinčič, Dogodki v juniju na Mejnem prehodu Koren.

Pripadniki JLA na Hrušici (foto: Jaka Jeraša; Klinar, Zgornja Gorenjska, str. 223).

nahajal na pobočju Mežaklje, se je odpravil Lokovšek, pri tem pa sta ga Kordež in Klinar varovala. Ko je uspel razširiti rešetke na zračniku, je z vrvico povezal varovalke dveh ročnih bomb, treh solzilnih ročnih bomb in dveh navadnih solzilnih bomb ter vse skupaj spustil v notranjost jaška. Nato je potegnil vrvico, ki je aktivirala vse bombe in se umaknil na položaj, kjer sta ga čakala Kordež in Klinar. Sledila je močna eksplozija ter malo dima, zelenega učinka pa ni bilo.⁴⁶ Preostali pripadniki TO, ki so imeli svoje položaje v okolici platoja Karavanke, so v večernih urah prejeli ukaz 3. PŠTO Kranj, da bo potrebno ukrepati z orožjem, če pripadniki JLA ne bodo želeli zapustiti mejnega prehoda.⁴⁷

29. junija so vojašnico Bohinjska Bela zapustili prvi pripadniki JLA. Tedanji predsednik izvršnega sveta občine Radovljica Jože Resman se je na Pristavi na Bledu srečal s poveljnikom vojašnice, ki je po dolgih pogajanjih, podkrepjenih z grožnjami, sprejel predlog, da v vojašnici ne bodo ovirali nikogar, ki bi želel oditi in te obljube so se pripadniki JLA tudi držali. Vojašnico so zapustili skoraj vsi vojaki slovenske narodnosti, sledili pa so jim tudi pripadniki drugih narodnosti. Tisti pripadniki JLA, ki niso zapustili

vojašnice, so še naprej vztrajali na svojih položajih v popolni bojni pripravljenosti.⁴⁸

Nedelja, 30. junij

Vso Gorenjsko je 30. junija vznemiril alarm pred letalskim napadom. Najavljen je bil silovit napad na brniško letališče in okolico. Odhod v zaklonišča se je izkazal za nepotrebna, saj so se po posredovanju zveznih organov vojaška letala JLA vrnila na izhodiščna letališča.⁴⁹

30. junija zjutraj so bili na položajih na platoju Karavanke številni pripadniki TO. Čelno proti predoru se je nahajala sestavljena enota pod poveljstvom majorja Stučka, ki je na plato Karavanke prišla iz Mojstrane. V novem delu Hrušice je bočne položaje držala 2. četa 3. bataljona 22. brigade TO, med obema enotama so zasedali položaj pripadniki Posebne bojne skupine TO s protioklepnim orožjem zolja in ostrostrelcem. 1. četa 3. bataljona 22. brigade TO je imela svoje položaje pod Mežakljo, na vzhodnem delu Hrušice v smeri proti Jesenicam so se nahajali pripadniki bojne skupine minometov 60 mm in preostali pripadniki Posebne bojne skupine TO. V Mojstrani je del 1. čete 3. bataljona 22. brigade TO preprečeval morebiten udar pripadnikov JLA s Korenskega sedla. Skupno poveljstvo nad vsemi enotami TO je prevzel

⁴⁶ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Dimitrija Lokovška, 13. 10. 2010. Ko so nekaj dni po napadu preverili, kakšno je stanje v zračnem jašku, so ocenili, da je hkratna aktivacija ročnih in plinskih bomb zaustavila širjenje plina.

⁴⁷ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 86.

⁴⁸ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 299–300.

⁴⁹ *Gorenjski glas*, 2. 7. 1991, str. 5, »Kronika dogodkov«.

major Stušek, sicer zaposlen na Sekretariatu za ljudsko obrambo, ki je prispel na Zgornjo Gorenjsko z nalogo spodbuditi aktivnosti Teritorialne obrambe na tistem območju.⁵⁰

Tretji spopad na platoju Karavanke se je pričel okrog poldneva. Vežist JLA je na platoju z radijsko postajo skušal dobiti zvezo z nadrejenim poveljstvom. Major Stušek je proti temu najprej protestiral, nato pa ukazal ostrostrelcu, naj strelja v radijsko postajo. Ta je zgrešil svoj cilj, v odgovor so pripadniki JLA prižgali motorja obeh tankov na platoju. En tank je imel cev obrnjeno proti Hrušici, drugi proti Mežaklji. Pripadniki JLA se niso odzvala na opozorila TO, da s prižganimi tanki kršijo dogovor o premirju, zato je major Stušek sedem minut po opozorilu ukazal poveljniku Borutu Kordežu, naj pripadniki Posebne bojne skupine TO s protioklepnim orožjem streljajo na tank. Dimitrij Lokovšek s svojega položaja tankov ni videl, zato je za cilj izbral transportno vozilo za prevoz tankov. S protioklepnim orožjem zolja je zadel enega od vozil, ki se je takoj vnelo, eksplozija rezervoarja je vžgala še drugo vozilo ter obe prikolici. Sledilo je streljanje na obeh straneh, Robert Klinar pa je že iskal naslednji cilj. Na stavbi brezcarinske trgovine se je nahajal ostrostrellec, ki je teritorialcem že več dni povzročal težave. Mina je zadela nosilno travertno stavbo in ni povzročila škode na objektu. Borut Kordež se je z ostrostrelcem Klemnom Ūrhom nahajal pred prvimi hišami v Hrušici na deponiji peska. S protioklepnim orožjem armbrust je zadel tank, ki se je nahajal na platoju. A izstreljek ni povzročil nobene škode. Posadka tanka je nato locirala položaj iz katerega je bila napadena ter ustrelila, a pri tem ni bila natančna. Sledil je ukaz za ogenj še ostalim enotam TO na Karavankah. Pripadniki bojne skupine minometov 60 mm in 82 mm so izstrelili mino proti položajem JLA na platoju, ki ni napravila nobene škode. V odgovor je posadka tanka še enkrat streljala, a pri tem ravno tako ni bila uspešna. Med obstreljevanjem sta bila lažje ranjena dva pripadnika JLA.⁵¹

Okoli 18.00 so se v konferenčni sobi skupščine občine Jesenice pričela pogajanja o umiku pripadnikov JLA in zveznih miličnikov iz območja tedanje občine Jesenice. Po bitki na platoju Karavanke so pripadniki TO dobili več kosov protioklepnega orožja osa, ki so ga razmestili na določene položaje okoli platoja in s tem so pripadniki TO dobili pomembno psihološko prednost, saj je njihova ognjena moč z novim orožjem precej narasla. Pogajanja, ki so bila neka posebnost na slovenskem prostoru, so trajala

šest ur. Vlogo glavnih pogajalcev so imeli predstavniki občine, spremljal jih je major Smole kot poveljujoči 33. Obm. ŠTO Radovljica. Pogajanja so se vršila že pred spopadom na Karavankah, tedaj so častniki JLA postavljali svoje zahteve. Po spopadu pa je prišlo do preobrata. Častniki JLA so uvideli, da svoje naloge ne bodo uspeli izvršiti in so bili pripravljeni popustiti. Med pogajanja je polkovnik Jauk večkrat poskušal dobiti zvezo s svojimi nadrejenimi v Ljubljani in Zagrebu. Vsi so mu odsvetovali pogajanja, obljubljali so mu pomoč iz zraka. Polkovnik Jauk se je nato 1. julija deset minut pred eno zjutraj podpisal pod dogovor o umiku enot, nato pa so svoj podpis dodali še ostali sodelujoči na pogajanjih.⁵²

Pripadniki JLA na mednarodnem mejnem prehodu Korensko sedlo so tega dne osem minut čez 06.00 sprožili dva strela iz prage. En strel je zadel pobočje Vitranca, drugi pa je letel preko njega na območje Male Pišnice. Po streljanju se je Jaša Jelinčič v spremstvu Antona Albrehta tretjič odpravil na položaje JLA na mejnem prehodu. Napetost v vrstah JLA je bila vsako uro večja. Jelinčiča niso sprejeli nič kaj prijateljsko, temveč so mu zagrozili s smrtjo. Poleg tega so zahtevali odstranitev cestnih blokad oziroma dostavo kruha in cigaret. Kljub grožnjam se je Jelinčič istega dne še enkrat odpravil na mejni prehod. Pripadniki JLA so tedaj že imeli stike z Ratečami in so bili zelo razburjeni zaradi Jelinčičeve laži o predaji tamkajšnje enote. Ponovno so zahtevali kruh in cigarete, v primeru neizpolnitve zahteve so zagrozili z napadom na Podkoren in Kranjsko Goro.⁵³

Pripadniki 36. diverzantskega voda TO Jesenice so v popoldanskih urah prispeli na položaje na Planini pod Golico, kjer se je želela predati posadka JLA iz tamkajšnje obmejne stražnice. Pripadniki JLA so v središču vasi počakali na teritorialce in sama predaja je potekala brez zapletov. Trije pripadniki JLA iz obmejne stražnice so bili pogrešani, a jih kljub natančnem pregledu terena teritorialci niso uspeli odkriti. Po umiku posadke obmejne stražnice je položaje na obmejni stražnici zavzel vod pionirske čete prištabnih enot 22. brigade TO. Albin Mrak je izbral dvajset pripadnikov pionirske čete ter jim odredil stražarska mesta, za vsako pa določil po dva stražarja. Previdnost nikakor ni bila odveč, saj manjkajoči pripadniki JLA še niso bili odkriti, poleg tega pa se je obmejna stražnica nahajala na sredi med obmejnima stražnicama Belca in Javorniški Rovt.⁵⁴

⁵⁰ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 87; Klinar, Teritorialna obramba, str. 106–107; VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Petra Zupana, 26. 8. 2010.

⁵¹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Dimitrija Lokovška, 13. 10. 2010; Švajncer, *Obranili domovino*, str. 87; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 226, 231, 236, 247; Borut Kordež, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*.

⁵² Klinar, Sanj, str. 10; VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Janeza Smoleta, 4. 6. 2010. Janko S. Stušek, Robert Klinar, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*.

⁵³ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Jaša Jelinčič, Dogodki v juniju 1991 na mejnem prehodu Koren. Jaša Jelinčič, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*.

⁵⁴ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 258, 260–262.

Ponedeljek, 1. julij

V jutranjih urah 1. julija je bil izdan ukaz za zavzetje vojašnice na Rudnem polju. Za izpolnitev naloge je bil določen vod vojaške policije 22. brigade TO, ki je bil okrepljen z ostrostrelcem iz 22. brigade TO. Enota je bila prepeljana na sektor Mrzli studenec – Goreljek, od tam pa so se njeni pripadniki odpravili proti vojašnici. Vod se je razdelil na dve skupini. Poveljnik voda Zvone Mulej je z manjšo skupino prisilil pripadnika JLA na sprejemnici, da se je predal, preostali pripadniki voda so izvedli blokado vojašnice. Sledil je poziv poveljnika voda poveljujočim v vojašnici k predaji, svoj poziv pa podkrepil z grožnjo s takojšnjim napadom na vojašnico. Poveljujoči v vojašnici so si izgovorili uro časa za premislek. Sledila so ponovna pogajanja o predaji. Častniki JLA so želeli telefonski stik z vojašnico Kranj. Kljub temu, da jim to ni bilo omogočeno, so se odločili za predajo enote, objektov vojašnice in vseh materialno-tehničnih sredstev. 33. Obm. ŠTO Radovljica je prevzel orožje, strelivo in materialno-tehnična sredstva. Tiste pripadnike JLA, ki so bili na službenju vojaškega roka, so prepeljali na izpostavo za obrambo v Radovljico, kjer so se preoblekli v civilna oblačila in dobili možnost za odhod domov.⁵⁵

Pripadniki JLA so kljub podpisanemu dogovoru zavračevali z odhodom s platoja Karavanke. Ob 10.00 jih je major Stušek pozval, naj pričnejo z umikom, kar je ponovil tudi 45 minut kasneje. Tokrat je bil poziv podkrepjen z grožnjo s ponovnim napadom, če do pričetka umika ne bi prišlo do 11.30. Teritorialci so bili okrepljeni s štirimi oddelki s protiklepnim orožjem osa, z netrazajnim topom 82 mm in tromblonskimi trenutnimi minami. Po grožnji z napadom je polkovnik Jauk sporočil, da se JLA predaja. Predaja orožja je bila končana okoli 14.00. Ob 15.30 je kolona JLA s platoja odšla proti Radovljici. Pri osnovni šoli v Radovljici so na nekatere pripadnike JLA že čakali njihovi starši in ti so nato skupaj odšli.⁵⁶ Major Smole in drugi pripadniki TO so že v dneih pred 1. julijem ocenjevali, da so Karavanke ključne mejni prehod in da bo po njihovem zavzetju s strani TO precej lažje z drugimi mejnimi prehodi.⁵⁷ Ocena se je izkazala kot pravilna, saj so bili že dva dni kasneje v rokah Teritorialne obrambe tudi ostali mejni prehodi na Gorenjskem.

Pred predajo so se nekateri zvezni miličniki želeli okoristiti z vojnimi razmerami. Tako so slovenski miličniki ob pomoči teritorialcev še ves naslednji dan obravnavali več kot 40 zveznih miličnikov, ki so pred predajo na območju platoja Karavanke ukradli večje število pištol in drugega vojaškega materiala.⁵⁸

Vojašnica v Radovljici je bila več dni obkoljena s

*Oklepniki JLA pri mejnem prehodu Rateče
(foto: Jani Kokalj; Klinar, Zgornja Gorenjska, str. 201).*

strani pripadnikov TO. 1. julija so teritorialci pričeli s pozivi pripadnikom JLA, naj se predajo. Kmalu po prvih pozivih so pričeli prebežniki iz vrst JLA prihajati na položaje enot TO. Ti so bili najprej zaslišani, nato pa odpeljani v prostore Uprave za obrambne zadeve občine Radovljica, kjer so jih opremili s civilnimi oblekami in vozovnicami ter jih odpeljali na železniško postajo. Sočasno s prebeži so se na poveljstvu 22. brigade TO pogajali o predaji enote zvezne milice, ki se je umaknila v vojašnico. Okoli 13.00 je v vojašnico prispel avtobus, ki naj bi pripadnike zvezne milice odpeljal v Kranj. Pri odhodu so nastale težave, saj zvezni miličniki niso želeli vojašnice zapustiti skupaj s častniki JLA. Težavo so rešili tako, da so za častnike organizirali posebno vozilo. Okoli 14.00 so na položaje prispeli pripadniki Posebne bojne skupine TO, ki so prevzeli iniciativo, njihov poveljnik Borut Kordež pa je prevzel vlogo pogajalca. Predaja pripadnikov JLA je potekala korektno. Po sklenitvi dogovora o predaji so pripadniki Posebne bojne skupine TO odšli, v vojašnico pa je vstopila skupina teritorialcev z nalogo odpeljati orožje in minsko eksplozivna sredstva iz skladišča vojašnice. Orožje in strelivo so s tovornjaki JLA najprej odpeljali na sedež brigade v Radovljico, od tam pa v Bohinjsko Belo. Minsko eksplozivna sredstva so z dvema civilnima tovornjakoma odpeljali v kamnolom v Brezovici. V vojašnici je ostalo še nekaj častnikov JLA. Nadzor nad njimi so izvajali pripadniki voda vojaške policije 22. brigade TO. Vojašnica v Radovljici je uradno prešla v slovenske roke 21. avgusta 1991. Pred predajo so pripadniki JLA zagotovili, da na območju vojašnice ni nameščenih eksplozivnih teles.⁵⁹

Pogajanja o umiku pripadnikov JLA z mejnega prehoda Rateče v obmejne stražnice so bila kljub razsodnemu ravnanju poveljujočega častnika JLA dolgotrajna in naporna. Sprva je bil kot datum umika določen 30. junij, a so bili proti temu nekateri pripadniki JLA. Tega dne je na stran TO prestopil kapetan

⁵⁵ Koselj, *Zavzetje vojašnice Rudno polje*, str. 5.

⁵⁶ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 227, 231–232.

⁵⁷ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Janeza Smoleta, 4. 6. 2010.

⁵⁸ *Delo*, 3. 7. 1991, str. 4, »Zvezni policisti so kradli«.

⁵⁹ Dimitrij Lokovšek, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 286–289, 295.

Andrej Cestnik, a je po dogovoru ostal v enoti JLA, da bi pomagal pri njenem umiku. Predaja je potekala v dveh fazah. Najprej so se predali tisti pripadniki JLA, ki so bili s helikopterji prepeljani iz Bohinjske Bele. Popoldne so bili na travnik ob križišču Rateče – mejni prehod prepeljani pragi, oba oklepna izvidniška avtomobila BRDM-2 ter tank PT-76. Na parkirnem prostoru pred restavracijo Kompas je potekala predaja preostalega orožja. Častniki JLA so lahko obdržali svoje osebno orožje. Po oddaji orožja so pripadnike JLA odpeljali proti Kranjski Gori in Radovljici. Komandir Postaje mejne milice Rateče Andrej Žemva je postajo uradno prevzel ob 18. uri. V zapisniku je med drugim zapisano: »Dne 27. 6. 1991 ob 21.30 uri so organi JLA zavzeli mejni prehod Rateče, katerega so imeli v rokah do 1. julija 1991, ko je bil prehod in vsi objekti na mejnem prehodu ponovno predani organom slovenske policije.« Dan kasneje so se predali še vojaki z obeh obmejnih stražnic v bližini mejnega prehoda Rateče.⁶⁰

Pripadniki JLA so na mejnem prehodu Korensko sedlo zajeli Angela Žniderčiča in Vinka Cizlja, ki sta se vračala z dela v Avstriji. Prvi je bil kasneje izpuščen, kot popotnico je dobil pismo, ki naj bi ga odnesel na postajo milice v Kranjsko Goro. V pismu so bile njihove zahteve. Glavni akter te akcije je bil poveljnik obmejne stražnice stari vodnik 1. st. Kosič, ki je bil zaradi domnevnih groženj njegovi družini na koncu z živci. Zagrozil je še, da bo v primeru neizpolnitve zahtev Cizelj ustreljen.⁶¹

Proti večeru je na območje mednarodnega mejnega prehoda Korensko sedlo na zahtevo kapetana 1. st. Kneževića prispel polkovnik Jauk. Knežević je bil namreč njegov podrejeni in ni imel pooblastila za ukaz o umiku enote z mejnega prehoda. Polkovnik Jauk je podrejene seznanil z dogovorom o umiku pripadnikov JLA z mejnih prehodov Karavanke, Rateče in Korensko sedlo, ki je bil sklenjen na Jesenicah. Na obmejno stražnico so dostavili hrano, Vinka Cizlja pa izpustili. Pri umiku pripadnikov JLA z mednarodnega mejnega prehoda Korensko sedlo je sodelovala Posebna bojna skupina TO. Njeni pripadniki so sprva imeli nekaj težav, saj so na cesti proti mejnemu prehodu še vedno ležala podrtá drevesa. Težavo so jim pomagali rešiti delavci gozdnega podjetja. Na mejnem prehodu se je vse odvijalo brez težav. Poveljnik Knežević je formalno pravno predal poveljevanje in opremo. Pripadniki Posebne bojne skupine TO so proti Jesenicam odpeljali obe pragi. Zapisnik o predaji orožja in opreme postaje mejne milice Korensko sedlo sta podpisala kapetan 1. st. Knežević in Jasim Suljanović. Pripadniki JLA so se z avtobusi odpravili proti dolini. Na odcepu na glavni cesti so na kolono

čakali pripadniki JLA z mejnega prehoda Rateče in skupaj so se odpeljali proti Radovljici. Posadka obmejne stražnice Koren je po dogovoru s teritorialci ostala v stražnici preko noči in se je z območja mednarodnega mejnega prehoda Korensko sedlo umaknila naslednji dan.⁶²

V dopoldanskih urah so se pripadniki 36. diverzantskega voda Jesenice premaknili na območje Most in se tam pridružili pripadnikom TO iz drugih enot. Združena enota TO je sodelovala pri predaji posadke JLA iz tamkajšnje obmejne stražnice. Predaja posadke JLA je potekala brez zapletov.⁶³

V dneh, ki so sledili, na Zgornjem Gorenjskem ni bilo vojaških spopadov. 3. julija je v veljavo stopilo premirje, ki ga je po pogajanjih med Republiškim štabom TO in poveljstvom 5. vojnega območja JLA razglasilo predsedstvo Republike Slovenije.⁶⁴ Obe v spopade vključeni strani sta se premirja tudi držali.

Potrebna pa je bila še predaja posadk preostalih obmejnih stražnic. Pogajalci so bili dogovorjeni, da se bosta posadki obmejnih stražnic Slatina in Tromeja predali 3. julija. Okoli 13. ure je prišlo sporočilo, da sta posadki pripravljene izvesti predajo. Marjan Bohinc, poveljnik jurišnega odreda, je sklenil, da je potrebno v predajo prepričati še posadko obmejne stražnice na Korenskem sedlu. S skupino tridesetih prostovoljcev, ki so bili oboroženi z avtomatskim orožjem, se je odpravil do Korenskega sedla, kjer so bili na svojih položajih pripadniki voda kranjskogorske čete TO. Bohinc je skupaj z Marjanom Zupanom in dr. Leopoldom Zornikom odšel do vhoda v stražnico. Poveljnika stražnice ni bilo, zato so po telefonski zvezi preverili, ali je pripravljen predati stražnico. Temu ni nasprotoval in sledil je prevoz posadke v zbirni center v Kranj, kjer so se ji pridružili posadki z obmejnih stražnic Slatina in Tromeja.⁶⁵

Dogovorjeno premirje pa nikakor ni pomenilo, da so bili pripadniki TO demobilizirani in poslani na svoje domove. 5. julija je bil izdan ukaz o nadaljnjem delovanju. Pripadniki TO so morali skupaj z organi za notranje zadeve, civilno obrambo in prebivalstvom organizirati aktivno obrambo smeri Ljubljana – Kranj – Jesenice, Idrija – Škofja Loka – Kranj – Tolmin – Petrovo brdo – Kranj. Ukaz je od pripadnikov TO tudi zahteval, da je glavnina le-teh v stalni pripravljenosti za protidesantno obrambo širšega rajona letališča Brnik.⁶⁶

Po več skupnih in ločenih sestankih med predstavniki Evropske skupnosti, Slovenije, Hrvaške in

⁶⁰ Klinar, *Teritorialna obramba*, str. 102; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 206–207. Andrej Žemva, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*.

⁶¹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Jaša Jelincič, *Dogodki v juniju 1991 na Mejnem prehodu Koren*.

⁶² Dimitrij Lokovšek, ustna izjava, v: dokumentarni film *Osvobajanje Zgornje Gorenjske*; VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, Jaša Jelincič, *Dogodki v juniju 1991 na Mejnem prehodu Koren*; Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 220.

⁶³ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 259.

⁶⁴ Horvat, *Vzhodnoštajerska pokrajina TO*, str. 425.

⁶⁵ Klinar, *Zgornja Gorenjska*, str. 207, 210–211.

⁶⁶ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 1, Povelje za nadaljnje dejstvosvanje Teritorialne obrambe Republike Slovenije, 5. 7. 1991.

Jugoslavije je bila 7. julija sprejeta brionska deklaracija, v kateri so bile opredeljene naloge in ukrepi za vzpostavitev miru, ki so bili obvezni za vse vpletene strani. 10. julija 1991 je skupščina Republike Slovenije deklaracijo sprejela in se tako obvezala, da bo za tri mesece prestavila uresničevanje procesov osamosvajanja. Enote JLA so se umaknile v vojašnice, večina enot Teritorialne obrambe je bilo demobiliziranih, s cestne infrastrukture so bile umaknjene blokade.⁶⁷

V spopadnih na Zgornjem Gorenjskem ni noben izmed pripadnikov 33. Območnega štaba TO in njegovih podrejenih enot izgubil življenja. Po podatkih, zbranih v 3. PŠTO Kranj, so pripadniki 33. Območnega štaba TO zajeli osem častnikov JLA, 200 vojakov JLA in 68 pripadnikov zvezne milice. Taisti pripadniki TO so zaplenili 329 kosov avtomatskega orožja, 59 puškomitraljezov 7.62 mm, 8 mitraljezov 7.62 mm, 3 tanke PT-76, 1 vlačilec PAP 1820 BST/AV, 4 samohodne topove za zračno obrambo M53/70 praga V3S 30/2, 3 oklepne izvidniške avtomobile BRDM-2, 2 vozili pinzgauer, 2 vozili TAM 110, 2 vozili Fiat 1102.⁶⁸

Manjše število ranjenih in mrtvih na Zgornjem Gorenjskem gre delno pripisati tudi dejstvu, da so bili pripadniki TO in častniki, ki so vodili enote JLA, znanci, sosedje: »Z njimi smo se srečevali vsak dan.«⁶⁹ Na začetku spopadov je to dejstvo imelo nekoliko negativen pomen, pri pripadnikih TO je povzročalo določene težave pri razumevanju ukazov o uporabi sile in oviranju enot JLA.⁷⁰ V dneh, ki so sledili odhodu enot JLA na mejne prehode, pa se je omenjeno dejstvo izkazalo kot prednost, saj so bili nekateri častniki JLA bolj dovzetni za mirno razrešitev nastale situacije, kot bi morda bili častniki, ki bi na Zgornjo Gorenjsko prišli iz drugih delov Jugoslavije.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

VMSV, ZA, OV 1991 – Vojaški muzej Slovenske vojske
Zbirka arhivalij, fond Obrambna vojna 1991.

USTNI VIRI

Drago Božac, Jaša Jelinčič, Robert Klinar, Borut Kordež, Dimitrij Lokovšek, Ivan Mežik, Janez Smole, Janko S. Stušek, Anton Vavroš, Peter Zupan, Andrej Žemva.

⁶⁷ Kranjc, *Naše korenine*, str. 54; Cerar, *Opazovalci*, str. 18.

⁶⁸ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 2, Analiza bojnega delovanja TO Gorenjske, št. Z 804-03/292, 17. 7. 1991.

⁶⁹ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Petra Zupana, 26. 8. 2010.

⁷⁰ VMSV, ZA, OV 1991, t. e. 10, ustna izjava Petra Zupana, 26. 8. 2010.

PISNE IZJAVE (v Vojaškem muzeju Slovenske vojske)

Jelinčič, Jaša: Dogodki v juniju 1991 na Mejnem prehodu Koren.

Lokovšek, Dimitrij: Moj del zgodbe o osvobajanju Slovenije leta 1991.

ČASOPISNI VIRI

Delo, 1991.

Gorenjski glas, 1991.

LITERATURA

Cerar, Božo: *Opazovalci*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, 2011.

Čepič, Zdenko in Filip Čuček in Jure Gašparič in Damjan Guštin in Božo Repe in Uroš Svete: *Prikrita modra mreža. Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Zveza policijskih veteranskih društev Sever, 2010.

Filipčič, Rok: Gorenjska pokrajina TO. *Vojaška obramba Slovenije 1990–1991* (ur. Tomaž Kladnik). Ljubljana: Defensor, 2011, str. 245–283.

Grabnar, Marjan: Načrt Kamen – 10 let pozneje. *Vojaška zgodovina*, 2, 2001, št. 1/01 (3), str. 29–32.

Horvat, Mladen: Vzhodnoštajerska pokrajina TO. *Vojaška obramba Slovenije 1990–1991* (ur. Tomaž Kladnik). Ljubljana: Defensor, 2011, str. 397–433.

Klemenčič, Milan in Damjan Renko: *Osamosvojitve na Gorenjskem 1989–1991*, 1. del. Kranj: Policijsko veteransko društvo Sever – Gorenjska, 2012.

Klinar, Rina: Sanj, izkušenj in spominov mi ne morejo vzeti. *Veteran*, 5, 2000, št. 12, str. 9–11.

Klinar, Rina: Teritorialna obramba 3. Pokrajinskega štaba TO Gorenjske – PŠTO. *Vojaška zgodovina*, 3, 2002, št. 1/02 (5), str. 84–118.

Klinar, Rina: *Zgornja Gorenjska 1990–1991*. Radovljica – Jesenice: Območno združenje veteranov vojne za Slovenijo, 2001.

Koselj, Janez: Zavzetje vojašnice Rudno Polje. *Slovenska vojska*, 7, 1999, št. 186, str. 5.

Koselj, Janez: Zvezni policisti niso varčevali z udarci. *Slovenska vojska*, 4, 1996, št. 126, str. 11.

Kranjc, Viki: *Naše korenine, 1991 – čas osamosvojitve, groženj in vojne*. Ljubljana: Defensor, 2007.

Lovšin, Andrej: *Skrita vojna, spopad varnostno-obveščevalnih služb 1990–1991*. Ljubljana: samozaložba, 2006.

Mikulič, Albin: *Uporniki z razlogom, Manevrska struktura Narodne zaščite*. Ljubljana: Vojaški muzej Slovenske vojske, 2005.

Pirjevec, Jože: *Jugoslavija 1918–1992. Nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevičeve in Titove Jugoslavije*. Koper: Založba Lipa, 1995.

Stušek, Janko S. in Janez Koselj in Ludvik Zvonar: Problemi oddaje orožja Teritorialne obrambe in posledica na njeno oborožitev od maja do oktobra 1990. *20. obletnica Manevrske strukture narodne zaščite, Zbornik prispevkov in razprav* (ur. Anton Pozvek in drugi), Ljubljana: Zveza policijski veteranski društev Sever in drugi, 2011.

Steiner, Alojz: Značilnosti bojnega delovanja TO v Vzhodnoštajerski pokrajini v vojni leta 1991. *Vojaška zgodovina*, 2, 2001, št. 2/01 (4), str. 68–84.

Švajncar, Janez J.: *Obranili domovino*. Ljubljana: Vi-harnik, 1993.

Uradni list SRS, 2. 10. 1989.

VIDEO ZAPIS

Finžgar, Samo: Osvobajanje Zgornje Gorenjske. Poljče: TV studio MORŠ, 2006 – 2007.

S U M M A R Y

»Our boys did an amazing job.« Wartime events in Zgornja Gorenjska during the War of Independence in 1991

Under the threat of NATO and Warsaw Pact military intervention in Yugoslavia during the days immediately preceding the events that led to Slovenia's independence, the area under the Gorenjska Territorial Defence Headquarters was inextricably entwined with the structures of the Yugoslav People's Army. Particular importance was placed on the road that runs through Gorenjska along the Sava River valley and by crossing the mountain passes connects Ljubljana with the neighbouring Italy and Austria.

The central role of the Yugoslav People's Party in the Gorenjska region in June 1991 was for its units to seize control of border crossings and the Brnik Airport in collaboration with the existing border units. Members of the Territorial Defence Forces operating in the Gorenjska region were well prepared for

the penetration of the Yugoslav People's Army, as the Territorial Defence's municipal headquarters in Gorenjska were among those that refused the order of the RS Territorial Defence Headquarters to surrender their weapons in May 1990. Some Yugoslav People's Army units were commanded by officers who lived in Gorenjska and with whom members of the Territorial Defence were acquainted as well as maintained daily contact. This proved problematic in both the understanding of orders on the use of force and thwarting the movements of the Yugoslav People's Army units, as well as provided some ground on which the authorities in Ljubljana voiced their concern over the sluggishness of the Territorial Defence units operating in Gorenjska. Soon after the aggression against Slovenia started, the international border crossing Karavanke became the key point for the Yugoslav People's Army in Gorenjska. Many believed that once the Territorial Defence seized the Karavanke border crossing, other border crossings would fall under Slovenian control at an even faster rate. Their predictions proved correct, especially on account of certain clashes from which the Territorial Defence units emerged victorious as well as a successful blockade of the Yugoslav People's Army barracks and border guardhouses. Inadequate hygienic conditions that arose as a result of the blockade of the Yugoslav People's Army facilities, disconnection of water, electricity and telephone services, coupled with the awareness that the tide of war was turning into the favour of the opponent's side, undermined the readiness among the Yugoslav People's Army soldiers to engage in combat. Soon followed the first surrenders of individual members of the Yugoslav People's Army and then larger groups. Armed conflict in Gorenjska came to an end after the signing of the truce between the opposing sides on 3 July. The Yugoslav People's Army units started to retreat into their military barracks. On 7 July the Brioni Declaration was signed, defining the tasks and measures for the establishment of peace that were binding for all parties concerned. The last chapter of the war was written on 25 October, the day that witnessed the departure of the last soldiers of the Yugoslav People's Army from the territory of the Republic of Slovenia.